AUT, L, 2012, p. 123-130

ADJECTIVE CROMATICE ÎN *ENEIDA* VERGILIANĂ

Maria SUBI
(Universitatea de Vest din Timişoara)

Chromatic Adjectives in Virgil's *Aeneid*

A thorough reading of the *Aeneid* reveals the presence of a very large number of adjectival derivatives obtained by attaching the suffix *-eus* to nouns designating objects which are distinctly coloured. Specifically, such adjectives as *aureus* "golden" and *purpureus* "made of purple, purple", *argenteus* "silvery" and *marmoreus* "marble", *aereus* "coppery" and *ferreus* "iron" plastically reflect the colours incorporated in their corresponding precious materials or metals. Numerous are also the adjectives evoking various nuances of red: flame-red and fire-red, purple red, rose's red or blood-red. Poetic epithets to take into account too are *niveus*, suggestively related to the whiteness of the snow, and *lacteus*, hinting at the milk's white. Other epithets to be considered are *croceus* and *luteus*, denoting the yellow of flowers, as well as *caeruleus*, symbolising the color of the sky or sea. By shifting from the sphere of precious metals and materials to the vegetal, celestial, marine, or human realms, Virgil's palette of colors becomes enriched with a variety of tones and shades destined to entice and charm.

Keywords: *aereus* "coppery"; *aureus* "golden"; *caeruleus* "azure, indigo, cerulean, sapphire, dark, black"; *ferreus* "iron"; *marmoreus* "marble"; *niveus* "snow-white"; *purpureus* "made of purple, purple"; *roseus* "rosy, rose-tinted, rose-colored, pink, pinkish"; *sanguineus* "bloody, blood-stained, blood-red".

La o lectură atentă a *Eneidei*, se observă prezenţa unui număr foarte mare de derivate adjectivale cu sufixul *-eus*[1] de la substantive desemnând obiecte ce atrag atenţia prin pregnanţa culorii caracteristice lor[2]. Adjectivele realizate astfel sunt cât se poate de „expresive", întrucât implică frecvent „un transfer metaforic" (Tohăneanu 1979: 240), deşteptând, în mintea noastră, bogata „corolă de minuni a lumii": *aereus*(3) „de aramă"; *argenteus*(3) „de argint, argintiu"; *aureus*(3) „de aur, auriu"; *caeruleus*(3) „azuriu, verzui, întunecat"; *cereus*(3) „de ceară"; *croceus*(3) „galben ca şofranul, şofrăniu"; *ferreus*(3) „de fier"; *ferrugineus*(3) „de culoare ruginie, ruginiu"; *flammeus*(3) „de foc, de culoarea focului"; *fumeus*(3) „fumegând"; *igneus*(3) „de foc, strălucitor, roşu ca focul"; *lacteus*(3) „de culoarea laptelui, alb ca laptele"; *luteus*(3) „galben ca drobiţa"; *marmoreus*(3) „de marmură, ca marmura (de alb, de neted, de strălucitor)"; *niveus*(3) „alb ca zăpada"; *piceus*(3) „negru ca smoala"; *pulvereus*(3) „colburiu"; *purpureus*(3) „roşu ca purpura, purpuriu"; *roseus*(3) „de culoarea trandafirului, trandafiriu"; *sanguineus*(3) „de sânge, însângerat, roşu ca sângele, sângeriu"; *vitreus*(3) „de cleştar" etc.

O privire de ansamblu asupra acestor derivate dezvăluie frecvenţa adjectivelor *aureus*(3) „de aur"[3] şi *purpureus*(3) „de purpură", care evocă plastic cromatica încorporată în „scumpătăţile"[4] la care fac referire, dar care dezvoltă, contextual, şi alte valori, legate de ideea de

[1] J. André (1957: 332) vorbeşte despre formarea unui vocabular cromatic latin cu ajutorul unor asemenea derivate, care, pornind de la obiecte comune, se îmbogăţesc mereu cu formaţii noi, procedeul acesta îngăduind creaţii nelimitate. De menţionat şi faptul că adjectivele enumerate sunt împrumutate în română sub forma derivatelor în *-eu*, utilizate în limbajul poetic al secolului al XIX-lea: *argénteu, áureu, marmóreu, purpúreu* (Eminescu); *aúreu, carpateu, samuréu* (I.H. Rădulescu) – vezi G.I. Tohăneanu 1995: 195 şi idem 1976: 141-151; cap. *Sinonimia unor epitete cromatice în poezia lui Eminescu*).

[2] Vezi în acest sens observaţiile lui G.I. Tohăneanu cu privire la echivalentele româneşti ale acestor adjective, echivalente obţinute cu sufixul *-iu: arămiu, argintiu, auriu, castaniu, cărămiziu, fumuriu, măsliniu, pământiu, rubiniu, trandafiriu, vişiniu* etc. (1979: 240).

[3] În ce priveşte imagistica aurului, cf. şi Constantinovici 2004: 79-80.

[4] Vezi detalii la Subi 2004: 215-222, cap. „Scumpătăţi".

BDD-A6487 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:53 UTC)

strălucire, fast, grandoare[1]. Semnificativă din acest punct de vedere este revenirea constantă a acestor epitete, cărora li se adaugă – în acelaşi sector al „lucrurilor de preţ" – epitetele *argenteus*(3) şi *marmoreus*(3). Toate aceste elemente se reunesc şi suprasaturează textul vergilian, într-o revărsare de „lucori" şi materii preţioase: *aulaeis jam se regina superbis/* ***Aurea*** *composuit sponda mediamque locavit*[2] (*Aen.*, I, 697-698) „şi regina/ Tihnit s-aşază pe-un divan de aur,/ Se-ntinde pe mândreţe de covoare,/ La loc de cinste-n mijloc"[3] (p. 70); *dependent lychni laquearibus* ***aureis/*** *Incensi* (*Aen.*, I, 726-727) „Şi din tavanul pardosit cu aur/ Atârnă candelabrele aprinse" (p. 72); *ferit* ***aurea*** *sidera clamor* (*Aen.*, II, 488) „Şi stelele de aur sunt izbite/ De strigăte" (p. 107); *Suscipiunt famulae collapsasque membra/* ***Marmoreo*** *referunt thalamo stratisque reponunt* (*Aen.*, IV, 391-392) „O sprijin roabele şi-i duc spre patul/ Nuntirii, cel durat din marmur, trupul/ Răpus de chin şi-n aşternut l-aşază" (p. 196); *Jam subeunt Triviae lucos atque* ***aurea*** *tecta* (*Aen.*, VI, 13) „intr-acuma/ Sub bolta codrului zeiţei Trivia:/ Au şi ajuns la dauritul templu" (p. 271); *Latet arbore opaca/* ***Aureus*** *et foliis et lento vimine ramus* (*Aen.*, VI,136-137) „Pitit pe-un arbure cu umbra deasă/ Stă ramul cel cu frunzele de aur,/ Cu, tot de aur, gingaşa-i tulpină" (p. 278); *Primo avulso, non deficit alter/* ***Aureus*** (*Aen.*, VI, 143-144) „Şi dacă rupi lăstarul,/ Se şi iveşte, făr'zăbavă, altul/ De aur" (p. 279); *Si nunc se nobis ille* ***aureus*** *arbore ramus/ Ostendat nemore in tanto!* (*Aen.*, VI, 187-188) „O, dacă-n codrul ăsta pururelnic,/ Pe-un arbure, ni s-ar ivi mlădiţa/ De aur!" (p. 281); *Lucent genialibus altis/* ***Aurea*** *fulcra toris epulaeque ante ora paratae/ Regifico luxu* (*Aen.*, VI, 603-605) „Strălucesc în faţă,/ Pe paturile nalte de petreceri,/ Spătarele de aur. Prânzu-i gata./ Regească e pohfala" (p. 303); *Et quae* ***marmoreo***[4] *fert monstra sub aequore pontus* (*Aen.*, VI, 729) „Jigănii din adânc, pe care marea/ Sub mărmurìu-i coperiş le-ascunde" (p. 309); ***Aurea*** *nunc solio stellantis regia caeli/ Accipit* (*Aen.*, VII, 210-211) „primit el fost-a/ În stelnicul palat regesc, Olimpul" (p. 340); ***Aurea*** *quae perhibent, illo sub rege fuere/ Saecula*[5] (*Aen.*, VIII, 324-325) „A fost atunci, cum povesteşte lumea,/ Un veac de aur sub slăvitul rege" (p. 397); *Hinc ad Tarpeiam sedem et Capitolia ducit,/* ***Aurea*** *nunc* (*Aen.*, VIII, 347-348) „Îl duce-apoi să vadă şi Tarpeia,/ Şi Capitoliul: astăzi e de aur" (p. 398); *Vulcanum alloquitur thalamoque haec conjugis* ***aureo*** (*Aen.*, VIII, 372) „Pe soţul ei Vulcan, din cuibu-i de-aur,/ Îl agrăieşte-n chipu-acest" (p. 400); *Atque hic auratis volitans* ***argenteus*** *anser/ Porticibus* (*Aen.*, VIII, 655-656) „Şi iată gâsca de argint, ce zboară/ Prin pórtice de aur" (p. 414); *Haec inter tumidi late maris ibat imago/* ***Aurea*** (*Aen.*, VIII, 671-672) „La mijloc se-ntindea până departe/ Al mării furioase chip în aur" (p. 415); *Solio tum Juppiter* ***aureo/*** *Surgit* (*Aen.*, X, 116-117) „Din jilţu-i/ De aur Jupiter se aridică" (p. 479); *Tum vero immensus surgens ferit* ***aurea*** *clamor/ Sidera* (*Aen.*, XI, 832-833) „Atunci un strigăt uriaş se nalţă/ Şi stelele de aur le izbeşte" (p. 569).

Utilizate în vederea creării unei atmosfere de lux şi rafinament, aceste vocabule se regăsesc nu doar în imaginea interioarelor sau a decorurilor naturale, care „degajă aceeaşi splendoare" (Subi 2004: 221) daurită, ci şi în imaginea veşmintelor, podoabelor, echipamentului

[1] J. André atrage atenţia asupra faptului că purpura îşi datora valoarea nu doar culorii, ci şi strălucirii sale, care este apanajul celei mai bune calităţi a acestui colorant, fapt ce explică strânsa legătură dintre termenii „purpurii" şi termenii „strălucirii", precum şi alunecarea de sens a adjectivului *purpureus*(3), devenit echivalent pentru *nitidus(*3), *pulcher*(3): „La pourpre devait sa valeur non seulement à sa couleur propre, mais aussi à son éclat, qui est, selon Pline, IX, 435, l'apanage de la meilleure qualité de ce colorant. Les termes marquant l'éclat sont en rapport étroit avec *purpura, ostrum, murex* […]. Ce fait pourrait expliquer le glissement de sens de l'adjectif avec perte de la couleur au profit de l'éclat à quoi semblent se référer Porphyrion, *Ad* Hor., *Od*. IV, 1, 10 et Servius, *Ad Aen.*, I, 591, en interprétant *purpureus* par *nitidus* et *pulcher*" (1949: 97-98). Vezi în acelaşi sens comentariul lui G.I. Tohăneanu cu privire la epitetul *de aur* în poezia eminesciană (1976: 146).

[2] Citatele din textul latin sunt date după ediţia Virgile 1929: *Oeuvres. L'Énéide*, avec une introduction biographique et littéraire, des notes critiques et explicatives, des gravures, des cartes et un index par Paul Lejay, Paris, Librairie Hachette.

[3] Pentru traducerile în limba română, s-a utilizat Publius Vergilius Maro 1994: *Eneida*, prefaţă şi traducere din limba latină: G.I. Tohăneanu, note şi comentarii, glosar: Ioan Leric, Timişoara, Editura Antib.

[4] Cu privire la ***marmoreo*** *[...] sub aequore*, vezi Radu 2011: 110-111.

[5] În legătură cu ***Aurea*** *[…] Saecula*, mitul vârstei de aur, vezi Ceia 2009: 44.

BDD-A6487 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:53 UTC)

de luptă etc.[1]: *Virginibus Tyriis mos est gestare pharetram/* ***Purpureo****que alte suras vincire cothurno* (*Aen.,* I, 336-337) „o cucură să poarte/ Fecioarelor din Tir li-i obiceiul,/ Şi pulpele să-şi lege cu coturnul/ Cel purpuriu" (p. 51); ***Aurea*** *subnectens exsertae cingula mammae/ Bellatrix [...] virgo* (*Aen.,* I, 492-493) „Sub sânii goi, de aur cingătoare/ Şi-a petrecut războinica fecioară" (p. 59); ***Purpureo*** *velare comas adopertus amictu* (*Aen*., III, 405) „Înveşmântat în strai de purpur, capul/ Acopere-ţi" (p.150); ***Aurea purpuream*** *subnectit fibula vestem* (*Aen.,* IV, 139) „Iar jos, tighelul straiului de purpur/ Se cercuie-ntr-o copcă tot din aur" (p. 182); *et primum pedibus talaria nectit/* ***Aurea*** (*Aen.,* IV, 239-240) „mai întâi, înnoadă/ Sandalele de aur la picioare" (p. 188); *Sic fatus, tergum Gaetuli immane leonis/ Dat Salio, villis onerosum atque unguibus* ***aureis*** (*Aen.,* V, 351-352) „Zicând aceste,/ Uriaşa blan-a unui leu getúlic/ Cu miţe şi cu unghii daurite/I-o dă lui Salius" (p. 237); ***Purpureas****que super vestes, velamina nota,/ Conjiciunt* (*Aen.,* VI, 221-222) „Deasupra, straie/ De purpură aruncă,-mbrăcăminte/ Obişnuită lui" (p 282-283); ***Aurea*** *pectoribus demissa monilia pendent* (*Aen.,* VII, 278-279) „Le-atârnă/ Lănţuguri aurite peste piepturi" (p.343-344); *Frenaque bina meus quae nunc habet* ***aurea*** *Pallas* (*Aen.,* VIII, 168) „Şi frâie, tot de aur, o păreche,/ Pe care-acum le stăpâneşte Palas" (p. 389); *fulva leonis/ Pellis obit totum praefulgens unguibus* ***aureis*** (*Aen.,* VIII, 552-553) „De leu roşcată piele-l înveşmântă,/ Pe-ntregul trup, din cap până-n picioare,/ Străfulgerând din unghiile de-aur" (p. 409); ***Aurea*** *caesaries ollis atque* ***aurea*** *vestis;/ Virgatis lucent sagulis* (*Aen.,* VIII, 659-660) „Cu barba şi cu pletele de aur,/ Cu straiele tărcate lucitoare" (p. 414); *cristaque tegit galea* ***aurea*** *rubra* (*Aen.,* IX, 50) „Iar coiful, care capul îi fereşte,/ E tot din aur, cu penetul roşu" (p. 429); *ast illos centeni quemque sequuntur/* ***Purpurei*** *cristis juvenes auroque corusci* (*Aen.,* IX, 162-163) „căci pe fiecare/ Din ei îi însoţeşte câte-o sută/ De tineri încoifaţi, cu creste-n purpur/ Şi cu veşminte strălucind în aur" (p. 435); *Vidisti quo Turnus equo, quibus ibat in armis/* ***Aureus*** (*Aen.,* IX, 269-270) „Văzuşi tu calu-ncălecat de Turnus/ Şi armele-i în aur ferecate" (p. 440); *Euryalus phaleras Rhamnetis et* ***aurea*** *bullis/ Cingula* (*Aen.,* IX, 359-360) „Lui Ramnes, doar colanu-i ia Eurial/ Şi cingătoarea ferecată-n ţinte/ De aur" (p. 445); *et vastos umbo vomit* ***aureus*** *ignes* (*Aen*., X, 271) „Iar scutul cel de aur varsă pară" (p. 487); *Hunc ubi miscentem longe media agmina vidit,/* ***Purpureum*** *pennis et pactae conjugis ostro* (*Aen.,* X, 721-722) „Din depărtare îl zări Mezentiu/ Cum tulbură oştirile latine/ Împodobit pe coiful său cu pene/ Şi veşmântat în straiele de purpur,/ De soaţa viitoare dăruite" (p. 511); *sed sustinet* ***aureus*** *umbo* (*Aen.,* X, 884) „Toate se sfărmară/ De scutul cel de aur" (p. 519); *Fulgebatque alta decurrens* ***aureus*** *arce* (*Aen.,* XI, 487-490) „Coborând din vârful/ Cetăţii, Turnus străluceşte-n aur" (p. 552); ***Aureus*** *ex umero sonat arcus et arma Dianae* (*Aen.,* XI, 651) „arc de aur,/ A Dianei armă,sună pe-al său umăr" (p. 560); ***Aureus*** *ex umeris erat arcus et* ***aurea*** *vati/ Cassida* (*Aen.,* XI, 774-775) „De aur este cucura-i pe-un umăr,/ De aur coiful" (p. 566); ***Purpureos*** *moritura manu discindit amictus* (*Aen*., XII, 602) „hainele de purpur/ Cu propriile mâini şi le sfâşie/ Gândind să piară" (p. 612).

Alte derivate adjectivale, recurente şi ele în paginile *Eneidei*, amintesc în schimb roşcata aramă strălucitoare (*micat* ***aereus*** *ensis*) sau fierul gri-vineţiu (André 1949: 183): ***Aerea***[2] *cui gradibus surgebant limina nexaeque/ Aere trabes foribus cardo stridebat ahenis* (*Aen.,* I, 448-449) „Tinda/ Se înălţa pe trepte de aramă,/ Cu-aramă sunt şi bârnele unite,/ Iar porţile scrâşnesc tot în arama/ Uşorilor" (p. 57); *hic confixum* ***ferrea*** *texit/ Telorum seges et jaculis increvit acutis* (*Aen.,* III, 45-46) „M-a ţintuit aicea/ O holdă de săgeţi de fier, din care/ Crescură astrucându-mă deasupra/ Tulpini ca nişte suliţi ascuţite" (p. 130-131); *vastis tremit ictibus* ***aerea*** *puppis* (*Aen.,* V, 198) „De izbirile vânjoase/ Cutremură-se pupa de aramă" (p. 229); *Qualis saepe viae deprensus in aggere serpens,/* ***Aerea*** *quem obliquum rota transiit* (*Aen.,* V, 273-274) „Zăpsit pe-un şleau înalt, aşa-i ş-un şarpe/ Pe care-o roată de aramă-l calcă,/ Trecând de-a curmezişul peste trupu-i" (p.233); *dejectamque* ***aerea*** *sortem/ Accepit galea* (*Aen.,* V, 490-491) „S-aruncă

[1] Vezi Edgar Papu, în prefaţă la Vergiliu (1967: 30): „În veşminte, podoabe, harnaşamente, statui, detalii de mobilier şi de decoraţie interioară, aurul se iveşte peste tot", autorul considerând abundenţa aurului ca „material de lux" la Vergilius drept „o impresie venită de la bogăţia şi rafinamentul Romei din timpul său".

[2] Acumularea – într-un spaţiu îngust – a termenilor referitori la aramă (*aerea, aere, ahenis*) este menită să exprime belşugul de metal utilizat la templul Iunonei.

BDD-A6487 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:53 UTC)

sorţii întrun coif de-aramă" (p. 244); ***ferrei****que Eumenidum thalami et Discordia demens* (*Aen*., VI, 280) „ş-ale Furiilor laviţi/ De fier, şi Vrajba cea descreierată" (p. 286); *stat* ***ferrea*** *turris ad auras* (*Aen*., VI, 554) „Un turn semeţ de fier se suie-n nouri" (p. 300); *Centum* ***aerei*** *claudunt vectes aeternaque ferri/ Robora* (*Aen*., VII, 609-610) „O sută de zăvoare de aramă/ Şi drugi din nevremelnic fier – o sută/ Intrarea-i férecă" (p. 361); ***Aerea****que assensu conspirant cornua rauco* (*Aen*., VII, 615) „trâmbiţele de aramă/ Răsună răguşite laolaltă" (p. 361); *Aerataeque*[1] *micant peltae, micat* ***aereus*** *ensis* (*Aen*., VII, 743) „Au lucitoare scuturi de aramă/ Şi, tot de-aramă, săbii lucitoare" (p. 367-368); *huic gladio perque* ***aerea*** *suta,/ Per tunicam squalentem auro, latus haurit apertum* (*Aen*., X, 313-314) „Cu sabia troianul îl răzbeşte/ Prin zalele de-aramă, prin tunica/ Cu aur învrâstată, căşunându-i/ Vătămătură-adânc deschisă-n coastă" (p. 490); *Procul* ***aerea*** *ramis/ Dependet galea et prato gravia arma quiescunt* (*Aen*., X, 835-836) „Coiful de aramă/ Atârnă-alături pe un ram; şi grele/ Prin iarbă se-odihnesc a' sale arme" (p. 517); *tum late* ***ferreus*** *hastis/ Horret ager campique armis sublimibus ardent* (*Aen*., XI, 601-602) „Zburlit se vede-ogoru pân'departe:/ Un lan de lănci de fier care străluce,/ De arme ce-n văzduh semeţ senalţă" (p. 558); *it toto turbida caelo/ Tempestas telorum ac* ***ferreus*** *ingruit imber* (*Aen*., XII, 283-284) „tot cerul/ Îl umple un nebun potop de suliţi/ Ş-a fierului furtună îl cotroape" (p. 595); *dedit obvia ferro/ Pectora nec misero clipei mora profuit* ***aerei*** (*Aen*., XII, 540-541) „iar scutul de aramă/ N-a fost decât zădarnică zăbavă/ În calea fierului ce-n piept pătrunse" (p. 608).

Dincolo însă de asemenea derivate, menite a evoca lumea materiilor preţioase şi a metalelor de tot soiul, numeroase sunt în textul vergilian adjectivele folosite pentru a exprima variate tonuri de roşu: „Cromatizarea în roşu – scrie Georgeta Mihele – presupune o gamă subtilă de nuanţe: rozul, rubiniul, purpura, amalgamul coloristic al focului sau fluxul echilibrat al sângelui" (Mihele 2010: 170). Gama bogată la care face aluzie comentatoarea se regăseşte şi la poetul mantuan, puternic atras de această „faţă" vie, puternică, strălucitoare[2], care, după cum remarcă J. André, ocupă un loc de frunte în vocabularul latin prin numărul său mare de termeni, roşul reprezentând singura culoare căreia îi sunt înregistrate toate nuanţele: „le rouge a, dans le vocabulaire latin, une place prépondérante, au moins quant au nombre des termes. C'est la seule couleur où toutes les nuances soient notées" (André 1957: 328)[3]. Iată mai întâi roşul flăcării şi roşul focului – *flammeus*(3) şi *igneus*(3) – cu tonalitatea lor aprinsă, incandescentă, explozivă: *subitus tremor occupat artus,/ Deriguere oculi: tot Erinys sibilat hydris/ Tantaque se facies aperit! Tum,* ***flammea*** *torquens/ Lumina, […] geminos erexit crinibus angues* (*Aen*., VII, 446-450) „Cutremur iute trupul îi cuprinde/ Iar ochii i se-nhoalbă. Iată, Furia/ Începe-a şuiera din şerpi atâţia/ Şi-atâta gadină se desfăşoară!/ Apoi, rotinduşi ochii numai flăcări,/ […] din păru-i/ Desprinde două vipere" (p. 352); *Sol medium caeli conscenderat* ***igneus*** *orbem* (*Aen*., VIII, 97) „Soarele văpainic/ Urcase-n crucea bolţii" (p. 386); *Non secus atque olim tonitru cum rupta corusco/* ***Ignea***[4] *rima micans percurrit lumine nimbos* (*Aen*., VIII, 391-392) „aşa-i şi dâra/ De foc, dezlănţuindu-se cu huiet,/ A fulgerului, când străpunge norii/ Cu scăpărările lucorii sale" (p. 400-401); *Haec fatur virgo et pernicibus* ***ignea*** *plantis/ Transit equum cursu* (*Aen*., XI, 718-719) „Aşa grăi fecioara-nvăpăiată./ Ca fulgerul gonind, îi depăşeşte/ Trăpaşul" (p. 564).

Frecvent menţionat este şi roşul purpurii, *purpureus*(3), care nu mai trimite de astă dată către domeniul „scumpătăţilor", ci este întrebuinţat cu referire la coloritul floral sau la coloritul tenului unei persoane şi simbolizează, într-un asemenea context, strălucirea de purpură a tinereţii şi a primăverii, „l'éclat de pourpre de jeunesse, du printemps"[5]: *namque ipsa decoram/*

[1] *Aerātus*(3) „de aramă" derivă şi el din *aes, aeris* „aramă", dar nu foloseşte sufixul *-eus*, ci sufixul *-ātus*.

[2] Cu privire la simbolistica roşului, vezi Gheerbrant 1995: 171-174.

[3] În legătură cu varietăţile de roşu, precum şi în legătură cu uzanţa de a împrumuta denumirea culorii de la obiectul care posedă respectiva culoare (*flammeus, igneus, sanguineus* etc.), vezi Gellius 1965: 85-86.

[4] Pentru cromatica evocată de *igneus*(3) aici, vezi şi traducerea lui Coşbuc: „Scapără-ntocmai din nor, când rupt se desparte cu tunet,/ Fulgerul *roşu-n văpăi*, spintecând întunerecul bolţii" (Vergilius 1980: 286).

[5] Vorbind despre această strălucire, Sophie Schulbaum pune semnul egalităţii între primăvară şi tinereţe, căci primăvara este tinereţea în viaţa naturii, când totul se trezeşte la viaţă plină, fecundă, sângele fierbe în vine şi o dorinţă frenetică de acţiune pune stăpânire pe natură şi oameni, care strălucesc şi înfloresc, se bucură de forţa şi frumuseţea lor, îmbătaţi de entuziasmul vieţii, beţi de vinul dulce al tinereţii: „le printemps est la jeunesse dans la

BDD-A6487 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:53 UTC)

Caesariem nato genetrix lumenque juventae/ ***Purpureum*** *et laetos oculis afflarat honores* (*Aen*., I, 589-591) „Căci Venera, ea însăşi,/ Suflase peste-al ei fecior podoaba/ Ş-a pletelor ş-a tinereţii-n floare,/ Lumină bujorie şi o slavă/ De-ademenire plină" (p. 64-65); ***Purpureos****que jacit flores, ac talia fatur* (*Aen*., V, 79) „Şi flori ca purpura-aruncând, vorbeşte" (p. 223); *Largior hic campos aether et lumine vestit/* ***Purpureo*** (*Aen*., VI, 640-641) „Un cer mai larg câmpiile le-mbracă/ Într-o lumină dulce purpurie" (p. 304); ***Purpureos*** *spargam flores animamque nepotis/ His saltem accumulem donis* (*Aen*., VI, 884-885) „Flori de purpur/ Îi voi aşterne, sufletu-astrucându-i/ Nepotului, măcar cu aste daruri" (p. 318); ***Purpuream*** *vomit ille animam et cum sanguine mixta/ Vina refert moriens* (*Aen*., IX, 349-350) „Murind, un roşu val din sine scuipă/ Cu vin amestecat" (p. 444-445); *Volvitur Euryalus Leto pulchrosque per artus/ It cruor inque umeros cervix collapsa recumbit:/* ***Purpureus*** *veluti cum flos succisus aratro/ Languescit moriens* (*Aen*., IX, 433-436) „Se prăbuşe în moarte Euriàlus…/ Frumosul trup de sânge-i plin; iar capul,/ Pe umeri, moale lunecând, îi cade./ Astfel şi roşul crin, când plugu-l taie,/ Murind, se ofileşte-aşa" (p. 449); *Labitur exsanguis, labuntur frigida leto/ Lumina;* ***purpureus*** *quondam color ora reliquit* (*Aen*., XI, 818-819) „Se prăbuşeşte neînsufleţită,/ Răciţii ochi îi lunecă în moarte,/ Iar rumenirea-obrajilor de-alt'dată/ Acum s-a ofilit" (p. 568); *Dictamnum genetrix Cretaea carpit ab Ida,/ Puberibus caulem foliis et flore comantem/* ***Purpureo*** (*Aen*., XII, 412-414) „Culege maica-n muntele Dictaeus/ Din lanţul Cretei, Ida, buruiana/ De leac, cu frunze tinere, cu coamă/ De flori ca sângele" (p. 602).

Un tip aparte de roşu este apoi roşul proaspăt şi gingaş al trandafirului: *roseus*(3), folosit în alcătuirea unor delicate imagini sau schiţe portretistice: *Dixit, et avertens* ***rosea*** *cervice refulsit* (*Aen*., I, 402) „Grăit-a şi,-ntorcându-se,-i străluce/ Trandafiriu, grumazul în lumină" (p. 54); *dextraque prehensum/ Continuit* ***roseo****que haec insuper addidit ore* (*Aen*., II, 592-593) „Prinzându-mă de mână, mă opreşte/ Pe loc şi mai adaugă-aste vorbe,/ Rostite de trandafiria-i gură" (p. 113); ***roseis*** *Aurora quadrigis/ Jam medium aetherio cursu trajecerat axem* (*Aen*., VI, 535-536) „în căruceanu-i/ Trandafiriu, trecuse Aurora/ De jumătate-n drumul ei pe boltă" (p. 299); *et aethere ab alto/ Aurora in* ***roseis*** *fulgebat lutea bigis* (*Aen*., VII, 25-26) „dinspre/ Tării, aurie, Aurora luce-n/ Trandafiriu-i car" (p. 330); *Ad quem sic* ***roseo*** *Thaumantias ore locuta est* (*Aen*., IX, 5) „Iar lui, din gura ei ca trandafirul,/ Aşa-i grăieşte a lui Thaumas fiică" (p. 427); *Continuoque ineant pugnas et proelia temptent,/ Ni* ***roseus***[1] *fessos jam gurgite Phoebus Hibero/ Tingat equos noctemque die labente reducat* (*Aen*., XI, 912-914) „Pe dată s-ar fi încleştat în luptă/ Cercându-şi soarta-n arme, dar Apolo/ Trudiţii cai la scaldă şi-i coboară/ În ale mării apusene valuri,/ Iar ziua lunecând, se-ntoarnă noaptea" (p. 573); *Filia prima manu floros Lavinia crines/ Et* ***roseas*** *laniata genas* (*Aen*., XII, 605-606) „Cosiţele frumoase şi le smulge/ Lavinia copila, crâmpoţindu-şi/ Obrajii rumeiori ca trandafirii,/ Ea, cea dintâi" (p. 612).

Pentru a întregi repertoriul roşului vergilian, trebuie amintit de asemenea roşul sângelui: *sanguineus*(3), pe care îl întâlnim îndeobşte ca o expresie „a cruzimii, a violenţei şi a carnajului" (Camelian Demetrescu, apud Mihele 2010: 170): *Ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta/ (Horresco referens) immensis orbibus angues/ Incumbunt pelago pariterque ad litora tendunt;/ Pectora quorum inter fluctus arrecta jubaeque/* ***Sanguineae*** *superant undas* (*Aen*., II, 203-207) „Când dinspre insula Tenédos,/ Pe-ale talazurilor line-ntinderi,/ Cu largi încolăciri s-aştern pe mare/ Doi şerpi (mă-nspaimă însăşi povestirea)/ Şi, deopotrivă, către ţărm se.ndreaptă./ Cu piepturi înălţate peste ape,/ Cu creştete ca sângele, semeţe,/ Ei biruie talazurile mării" (p. 92-93); ***Sanguineam*** *volvens aciem maculisque trementes/ Interfusa genas et pallida morte futura,/ Interiora domus irrumpit limina* (*Aen*., IV, 643-645) „Rostogolind priviri însângerate,/ Cu-obrajii tremurânzi stropiţi de pete,/ Şi sarbădă de privelîştea morţii,/ Năvală dă-n ietacul ei Didona" (p. 209); *Ipsa inter medias flagrantem fervida pinum/ Sustinet, ac natae Turnique canit hymenaeos,/* ***Sanguineam*** *torquens aciem, torvumque repente/ Clamat: „io"* (*Aen*., VII, 397-

---

vie de la nature. Tous les deux, l'homme et la nature, se réveillent à la vie pleine, féconde. Le sang dans les veines bout d'une lave brûlante. Une passion fiévreuse de l'action, une force créatrice caractérisent l'homme et la nature. Ils brillent, ils fleurissent, se réjouissent de leur force et de leur beauté, enivrés d'enthousiasme de vie, ivres du vin doux de jeunesse" (1930-1931: 130-131).

[1] Epitetul *roseus*, atribuit lui Phoebus, nu apare în traducerea acestor versuri.

BDD-A6487 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:53 UTC)

400) „În mijloc, toată-n clocot, e regina,/ O fachie de pin ducând, aprinsă./ Fecioarei şi lui Turnus ea le cântă/ Un imn de nuntă; roşii ochi rotindu-şi/ Ea scoate fiorosul strigăt: „Io!" (p. 350); *interque manus et bracchia versat/ Terribilem cristis galeam flammasque vomentem/ Fatiferumque ensem, loricam ex aere rigentem,/* ***Sanguineam****, ingentem* (*Aen.*, VIII, 619-622) „Cumplitul coif cu ale lui canafuri,/ Ce flăcări varsă, îl tot răsuceşte/ În mâini, şi paloşul – ucigătorul,/ Şi platoşa cea tare, de aramă,/ Uriaşă, cu lucire sângerie" (p. 412); *Saevit medio in certamine Mavors/ Caelatus ferro, tristesque ex aethere Dirae;/ Et scissa gaudens vadit Discordia palla/ Quam cum* ***sanguineo*** *sequitur Bellona flagello* (*Aen.*, VIII, 700-703) „În toiul bătăliei, zeul Mavors,/ Cioplit în fier, turbează; Furiile,/ Aşijderi, din văzduh aducătoare/ De jale; iară Vrajba,-mbucurată,/ Aleargă într-o haină ferfeniţă./ Belona o urmează-îndeaproape/ Cu biciul ei cruntat" (p. 416-417); *et arma/ Horrendum sonuere; tremunt in vertice cristae/* ***Sanguineae*** *clipeoque micantia fulgura mittit* (*Aen.*, IX, 731-733) „zăngăniră/ Fiornic armele-i, pe coif penetul/ Cel sângeriu se înfioară; scutul/ Trimite fulgerări pâlpâitoare" (p. 464); *et vastos umbo vomit aureus ignes:/ Non secus ac liquida si quando nocte cometae/* ***Sanguinei*** *lugubre rubent* (*Aen.*, X, 271-273) „Iar scutul cel de aur varsă pară/ Pân'hăt departe, cum, în nopţi senine,/ Împrăştie lumina lor lugubră/ Comete roşii" (p. 487-488); *cui plurimus ignem/ Subjecit rubor et calefacta per ora cucurrit./ Indum* ***sanguineo*** *veluti violaverit ostro/ Si quis ebur, aut mixta rubent ibi lilia multa/ Alba rosa: tales virgo dabat ore colores* (*Aen.*, XII, 65-69) „Sfiala îi împurpură făptura/ Şi-nfierbântând-o,-i curge-n mădulare./ Aşa se-ntâmplă dacă fildeş indic/ Cu purpur cineva îl umezeşte;/ Sau când, pe câmpul plin cu crini ca neaua,/ S-amestecă belşug de roşii roze:/ La fel de roşu e şi chipul fetei"[1] (p. 584); *Qualis apud gelidi cum flumina concitus Hebri/* ***Sanguineus*** *Mavors clipeo increpat* (*Aen.*, XII, 331-332) „Parcă-i Mavors/ Când, lângă Hebrul cu gheţoase valuri,/ Stârnit, izbeşte-n scutu-i, sângerosul" (p. 598); *spargit rapida ungula rores/* ***Sanguineos*** *mixtaque cruor calcatur harena* (*Aen.*, XII, 339-340) „Iar ale cailor copite repezi/ Împroaşcă picături însângerate,/ Cutreierând arina cea cruntată" (p. 598).

În opoziţie cu intensitatea dramatică a roşului, îşi face simţită prezenţa în universul vergilian albul pur, înfăţişat sugestiv prin raportare la realităţi concrete, perceptibile senzorial, aşa cum sunt albul zăpezii: *niveus*(3)[2] sau albul laptelui: *lacteus*(3), ce îi slujesc poetului ca termeni de referinţă pentru a reda „candoarea" cromatică[3] în toată frumuseţea şi splendoarea ei virginală: *Nec procul hinc Rhesi* ***niveis*** *tentoria velis/ Agnoscit lacrimans* (*Aen.*, I, 469-470) „Tot tânguind, alături recunoaşte/ Dup-a lor pânze albe, corturile/ Lui Resus" (p. 58); ***niveam****que Paron sparsasque per aequor/ Cycladas et crebris legimus freta concita terris* (*Aen.*, III, 126-127) „Rând pe rând, trecurăm/ […] pe lângă Paros,/ Cea strălucind de-a marmorei candoare[4];/ Pe lângă risipitele Ciclade/ Pe luciul mării" (p. 135); *de marmore templum […]/ Velleribus* ***niveis*** *et festa fronde revinctum* (*Aen.*, IV, 457, 459) „Un paraclis de marmură […]/ Împodobit cu pânglice de lână[5]/ Şi cu sărbătoreşti cununi de frunze" (p. 199); *Omnibus his* ***nivea*** *cinguntur tempora vitta* (*Aen.*, VI, 665) „Panglici la fel de albe cum e neaua/ Pe toţi aceştia-i încing pe tâmple" (p. 306); *Ceu quondam* ***nivei*** *liquida inter nubila cycni,/ Cum sese e pastu referunt et longa canoros/ Dant per colla modos* (*Aen.*, VII, 699-701) „Cum, câteodată, lebede ca neaua –/ Prin norii străvezii, de la păşune/ Când se întorc – pe lungile lor gâturi/ Dulci sunete revarsă" (p. 365); *Dixerat, et* ***niveis*** *hinc atque hinc diva lacertis/ Cunctantem amplexu molli fovet* (*Aen.*, VIII, 387-388) „Aşa vorbit-a Venera braţalba/ Şi-n gingaşe strânsori, de ici, de colo,/

[1] Cf. traducerea lui Coşbuc: „şi văpaia ruşinii/ Zboară cu rumene flori pe-obrajii-nfloriţi de căldură./ Astfel pe *fildeşul alb o roşeaţă de purpură* pune/ Maistrul zugrav ori, întocmai, pe câmpul de crini ca zăpada,/ Roşii lucesc trandafiri; aşa e şi chipul fecioarei" (p. 407-408). Cu privire la „Palpitul vieţii şi al iubirii", „exprimat de tumultul sângelui", cf. şi Ceia [2002]: 82.

[2] Pentru *niveus*(3), vezi G.I. Tohăneanu 1995: 195. Echivalentul românesc al acestui adjectiv este *zăpeziu* şi el poate fi întâlnit într-un text fragmentar al lui Mateiu Caragiale: „nemeţi de flori *zăpezii*" (1994: 168).

[3] Sintagma – interesantă, pentru că recuperează sensul dintâi, propriu, al substantivului *candor*: „albeaţă strălucitoare" – apare la G.I. Tohăneanu 1995: 195.

[4] Încadrată în context, *candoare* nu înseamnă aici „puritate, nevinovăţie", ci „albeaţă".

[5] Epitetul cromatic lipseşte în traducerea lui G.I. Tohăneanu, dar este prezent în traducerea lui Coşbuc: „Templu de marmură […]/ *Alb ca zăpada* de piei" (Vergilius 1980: 140).

BDD-A6487 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:53 UTC)

Pregetătorul soţ şi-l acuprinde" (p. 400); *Virgatis lucent sagulis; tum* ***lactea*** *colla/ Auro innectuntur* (*Aen.*, VIII, 660-661) „Cu straiele tărcate lucitoare,/ Pe albele lor gâturi galii poartă/ Podoabe tot de aur" (p. 414); *Ipse, sedens* ***niveo*** *candentis limine Phoebi* (*Aen.*, VIII, 720) „Pe pragul alb ca neaua de la templul/ Strălucitor al lui Apolo, iată-l/ Pe însuşi Cezar" (p. 417); *fusos cervix cui* ***lactea*** *crines/ Accipit et molli subnectit circulus auro* (*Aen.*, X, 137-138) „Ca laptele de alb îi e grumazul/ Pe care pletele i se resfiră/ În subţirel inel de aur prinse" (p. 480); *Ipse, caput* ***nivei*** *fultum Pallantis et ora/ Ut vidit levique patens in pectore vulnus/ Cuspidis Ausoniae, lacrimis ita fatur obortis* (*Aen.*, XI, 39-41) „Când, răzimat de perini, vede capul/ Lui Palas strălucind de tinereţe,/ Frumosu-i chip şi când zăreşte rana/ Adânc deschisă de-a lui Turnus lance/ În pieptul lui cel fraged, izbucneşte/ În plâns Enea şi-astfel glăsuieşte"[1] (p. 529).

O altă nuanţă – galbenul – apare exprimată la rândul ei cu ajutorul unor adjective în *-eus*, derivate de astă dată de la nume de vegetale. Este vorba de *croceus*(3) şi *luteus*(3), care, în calitatea lor de epitete cromatice cu valoare metaforică, aduc în sfera culorii prospeţimea suavă a floralului pe care îl evocă: *Ferre jubet [...]/ Et circumtextum* ***croceo*** *velamen acantho* (*Aen.*, I, 648-649) „Mai porunceşte să i se aducă [...]/ Şi un veşmânt ţesut cu-acant în juru-i,/ Cu-acant gălbiu, la faţă ca şofranul" (p. 67-68); *mirantur Iulum,/ Flagrantesque dei vultus simulataque verba,/ Pallamque et pictum* ***croceo*** *velamen acantho* (*Aen.*, I, 709-711) „Se minună de-Ascaniu ei, de ochii/ Strălucitori ai zeului, de vorba-i/ Învăluită, de hlamida mândră,/ De vălul scris cu-acant bătând în galben" (p. 71); *Et jam prima novo spargebat lumine terras/ Tithoni* ***croceum*** *linquens Aurora cubile* (*Aen.*, IV,584-585) „Părăsind atunci culcuşul/ Lui Titon, ca şofranul, Aurora/ Pe-ntreg pământul frageda-i lumină/ O risipea" (p. 206); *Ergo Iris* ***croceis*** *per caelum roscida pennis,/ Mille trahens varios adverso sole colores,/ Devolat* (*Aen.*, IV, 700-702) „În fine, Iris,/ Cu galbenele pene-nrourate,/ Coboară-n zbor din slavă şi, în soare,/ În razele-i potrivnice, răsfrânge/ Puzderie de culori" (p. 212); *Quale solet silvis brumali frigore viscum/ Fronde virere nova, quod non sua seminat arbos,/ Et* ***croceo*** *fetu teretes circumdare truncos* (*Aen.*, VI, 205-207) „În toiul iernii, astfel înverzeşte,/ Cu frunză nouă, vâscul. Nu copacul/ Pe care s-aciuează,-l odrăsleşte,/ Dar el, cu mlade şofrănii, cuprinde/ Ale copacului rotunde ramuri" (p. 282); *Jamque rubescebat radiis mare et aethere ab alto/ Aurora in roseis fulgebat* ***lutea*** *bigis* (*Aen.*, VII, 25-26) „Se rumenea de raze marea; dinspre/ Tării, aurie, Aurora luce-n/ Trandafiriu-i car" (p. 330); *Et jam prima novo spargebat lumine terras/ Tithoni* ***croceum*** *linquens Aurora cubile* (*Aen.*, IX, 459-460) „Şi iată, părăsind acum culcuşul/ De aur al lui Titon, Aurora/ Strălumina cu proaspeţi zori pământul"(p. 450); *tum* ***croceam*** *chlamydemque sinusque crepantes/ Carbaseos fulvo in nodum collegerat auro* (*Aen.*, XI, 775-776) „într-un nod de aur/ Se-adună şofrănia lui hlamidă/ Cu faldurile sale foşnitoare,/ Din in ţesută" (p. 566).

Recurent în textul epopeii este şi *caeruleus*(3)[2], epitet al limbii poetice, ce desemnează culoarea cerului sau a mării, dar poate fi valorificat şi negativ, întrucât trimite şi la ideea de jale, de negru sumbru, întunecat[3]: *stant Manibus arae/* ***Caeruleis*** *maestae vittis* (*Aen.*, III, 63-64) „Nălţăm altare/ În cinstea Manilor, împodobite/ Cu jalnice cordele" (p. 131); *Tum mihi* ***caeruleus*** *supra caput adstitit imber/ Noctem hiememque ferens* (*Aen.*, III, 194-195) „Atunci, deasupra mea un nour negru/ Opritu-s-a, aducător de beznă/ Şi de furtună" (p. 139); *semel informem vasto vidisse sub antro/ Scyllam et* ***caeruleis*** *canibus resonantia saxa* (*Aen.*, III, 431-432) „fie şi-o dată,/ Să dai cu ochii de scălâmba Scila/ De peştera stâncoasă unde urlă/ Dulăii ei verzui ca faţa mării" (p. 151-152); *Olli* ***caeruleus*** *supra caput adstitit imber,/ Noctem hiememque ferens* (*Aen.*, V, 10-11) „Un vânăt nor se neclintì deasupra,/ Cu sine aducând şi-ntunecime,/ Şi vijelie" (p. 219); ***Caeruleae*** *cui terga notae, maculosus et auro/ Squamam incendebat fulgor* (*Aen.*, V, 87-88) „Pe spate pete vinete se-arată/ Şi, învrâstaţi pe-alocurea cu

[1] Cf. traducerea lui Coşbuc: „Prinţul, la capu-i pe perne-aşezat şi la faţa-i cea suptă,/ *Ca de zăpadă*, cătând, şi la rana cea largă din pieptu-i/ (Rană de-oţel auson), năpădit el vorbeşte cu lacrimi" (*ibidem*: 373).

[2] Corespondentul său românesc, epitetul *cerúleu*, se regăseşte în poezia lui I.H. Rădulescu: „ochii cerúlei" (vezi Tohăneanu 1976: 150).

[3] Vezi *Servii Grammatici qui feruntur in Vergilii Aeneidos libros I-III commentarii*, recensuit Georgius Thilo, Lipsiae in aedibus G. Teubneri, MDCCCLXVIII, p. 348; A. Ernout, A. Meillet (1959: 84).

BDD-A6487 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:53 UTC)

aur,/ Străfulger solzii" (p. 223); *Sergestusque [...]/ Centauro invehitur magna; Scyllaque Cloanthus/* ***Caerulea*** (*Aen.*, V, 121-123) „Sergestus […] se întrece/ Pe marele *Centaur*. Iar Cloantus,/ Pe *Scila* cea verzuie" (p.225); ***Caeruleo*** *per summa levis volat aequora curru* (*Aen.*, V, 819) „Zburând uşor în carul cel albastru,/ El trece peste frunţile de valuri" (p. 262); ***Caeruleam*** *advertit puppim ripaeque propinquat* (*Aen.*, VI, 410) „Deci, luntrea cătrănie o urneşte/ Apropiindu-sede ţărm" (p. 292); *Huic dea* ***caeruleis*** *unum de crinibus anguem/ Conjicit inque sinum praecordia ad intima subdit* (*Aen.*, VII, 346-347) „Din şerpii care-i foşgăie în păru-i/ Verzui, Alecto-aruncă unul singur/ Spre sânu-Amatei, furişându-l până-n/ Al inimii căuş" (p. 347); *Ego sum, pleno quem flumine cernis/ Stringentem ripas et pinguia culta secantem,/* ***Caeruleus*** *Thybris, caelo gratissimus amnis* (*Aen.*, VIII, 62-64) „Căci eu sunt zeul fluviului acestui,/ Sunt azuriul Tibru,-acela care/ Cu valul lui bogat uneşte ţărmuri,/ Tăindu-şi drum prin holdele mănoase" (p. 384); *Contra autem magno maerentem corpore Nilum,/ Pandentemque sinus et tota veste vocantem/* ***Caeruleum*** *in gremium latebrosaque flumina victos* (*Aen.*, VIII, 711-713) „În faţa-i, uriaş, jeleşte Nilul,/ Dezvăluindu-şi sânul, ca să cheme/ În poala-i de azur, în ape-ascunse,/ Pe fiii săi învinşi" (p. 417); *Fontesque Fluviosque voco quaeque aetheris alti/ Religio et quae* ***caeruleo*** *sunt Numina ponto* (*Aen.*, XII, 181-182) „Pe voi vă chem, izvoare, fluvii, râuri;/ Pe zeii toţi ai mării cei albastre/ Şi tot ce în Tării de slavă-i vrednic" (p. 590).

Trecând asfel de la domeniul metalelor şi al materiilor preţioase la domeniul vegetal, acvatic, celest sau uman, paleta vergiliană desfăşoară înaintea ochilor noştri o puzderie de culori şi nuanţe, hărăzite – cum ar spune Mateiu Caragiale – a ne învălui în mreje puternice, uimi, răpi, fermeca.

Referinţe bibliografice:

ANDRÉ, J. 1949: *Étude sur les termes de couleur dans la langue latine*, Paris, Librairie C. Klincksieck.

IDEM 1957: *Sources et évolution du vocabulaire des couleurs en latin*, in *Problèmes de la couleur*, exposés et discussions du Colloque du Centre de Recherches de Psychologie comparative, tenu à Paris les 18, 19, 20 mai 1954, réunis et présentés par Ignace Meyerson, Paris, S.E.V.P.E.N., p. 327-338.

CARAGIALE, Mateiu 1994: *Opere*, ediţie, studiu introductiv şi note de Barbu Cioculescu, Editura Fundaţiei Culturale Române.

CEIA, Valy 2009: *Literatură şi credinţă. Structuri tematice contrastante şi paradoxale*, Timişoara, Editura Universităţii de Vest.

IDEM [2002]: *Narativ şi descriptiv în* ***Ţiganiada*** *lui I. Budai Deleanu*, [Timişoara], Editura Universităţii de Vest.

CHEVALIER, Jean, GHEERBRANT, Alain 1995: *Dicţionar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, volumul 3, P–Z, Bucureşti, Editura Artemis.

CONSTANTINOVICI, Simona 2004: *Dicţionar de termeni arghezieni*, volumul I (A–F), Timişoara, Editura Universităţii de Vest.

ERNOUT, A., MEILLET, A. 1959: *Dictionnaire étymologique de la langue latine. Histoire des mots, quatrième édition*, Paris.

GELLIUS, Aulus 1965: *Nopţile atice*, traducere: David Popescu, introducere şi note: I. Fischer, Bucureşti, Editura Academiei.

RADU, Gabriela 2011: *Eneida – repertoriu lexical. Traducerea G.I. Tohăneanu*, Timişoara, Editura Universităţii de Vest.

MIHELE, Georgeta 2010: *Stilistică şi irizare poetică în registrul cromatic labişian*, Editura Universităţii din Oradea.

SERVII Grammatici qui feruntur in Vergilii Aeneidos libros I-III Commentarii, recensuit Georgius Thilo, Lipsiae in aedibus G. Teubneri, MDCCCLXVIII.

SCHULBAUM, Sophie 1930-1931: Camelian Demetrescu, apud Georgeta Mihele 2010: 170.SUBI, Maria 2004: *Mateine*, Timişoara, Editura Universităţii de Vest.

TOHĂNEANU, G.I. 1979: *Arta evocării la Sadoveanu,* Timişoara, Editura Facla.

IDEM 1995: *Dicţionar de imagini pierdute*, Timişoara, Editura „Amarcord".

IDEM 1976: *Dincolo de cuvânt. Studii de stilistică şi versificaţie*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

VERGILIUS Maro, Publius 1994: *Eneida*, prefaţă şi traducere din limba latină: G.I. Tohăneanu, note şi comentarii, glosar: Ioan Leric, Timişoara, Editura Antib.

IDEM 1978: *Eneida*, în româneşte de Eugen Lovinescu, antologie, tabel cronologic, prefaţă, note şi bibliografie: Gabriela Creţia, Editura Albatros.

IDEM 1980: *Eneida*, ediţie critică, traducere de George Coşbuc, ediţie îngrijită, note şi prefaţă de Stella Petecel, Bucureşti, Editura Univers.

IDEM 1929: *Oeuvres. L'Énéide*, avec une introduction biographique et littéraire, des notes critiques et explicatives, des gravures, des cartes et un index par Paul Lejay, Paris, Librairie Hachette.

BDD-A6487 © 2012 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:53 UTC)

STUDII LITERARE ȘI CULTURALE

BDD-A6487 © 2012 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:53 UTC)